

**APLIKACE PRINCIPŮ TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE
V NÁRODNÍM PARKU ŠUMAVA**

10.9.2009

Principy trvale udržitelného rozvoje

Trvale udržitelný rozvoj spočívá ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé přírodní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území. Proto stojí na třech základních pilířích: EKOLOGICKÉM (ENVIRONMENTÁLNÍM), SOCIÁLNÍM a EKONOMICKÉM, **jejichž rovnováha je podmínkou naplnění tohoto principu.**

Ekologický pilíř

- vychází v případě NP Šumava ze znění § 15 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, kde jsou národní parky definovány jako rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam a jejichž veškeré využití musí být podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů a musí být v souladu s vědeckými a výchovnými cíli sledovanými jejich vyhlášením. Ekologický pilíř je na území NP Šumava v působnosti především Správy NP Šumava a MŽP.

Sociální a ekonomický pilíř

- zahrnuje v sobě zejména opatření k zajištění přiměřeného ekonomického růstu regionu, zabezpečení pracovních příležitostí, sociální a životní úroveň obyvatel trvale žijících na území NPŠ s cílem vytvořit podmínky pro jejich další setrvání a identifikaci s regionem.
- Před vznikem NP Šumava byl základem sociálního a ekonomického pilíře zemědělský a zejména lesnický sektor, který využíval potenciál šumavských lesů (cca 54.000 ha, tj. lesnatost 80%) a z části rovněž turismus (zejm. zimní sporty).
- Schopnost regionu poskytnout perspektivu obyvatelům (v případě NP Šumava nabídnout alternativu utlumeného zemědělského a lesnického sektoru).

Současné problémy s aplikací zásad trvale udržitelného rozvoje území NP Šumava

Současným trendem směřování NP Šumava je nadřazování významu ekologického pilíře zdůvodňované povinností naplnit poslání NP. Základními prostředky jsou zejména:

- maximální podpora a obnova veškerých přírodních a přírodními silami iniciovaných procesů
- zásadní omezení lesnického hospodaření, a to i v lesích nestátních vlastníků lesů (cca 15% výměry lesů)
- pouze extenzivní využívání bývalé zemědělské půdy (údržba travních porostů, extenzivní pastva skotu)
- požadavek na ponechání minimálně 30% území NP Šumava zcela přirozenému vývoji
- omezení rozvoje obcí na jejichž území se NP Šumava nachází (v PK se jedná o 9 obcí, cca 1000 trvale bydlících obyvatel).

Důsledky nadřazování významu ekologického pilíře

- Rychlý rozpad části pozmeněných (původně hospodářských) lesních porostů v nadmořských výškách nad 1000 m n. m. s dominantním zastoupením smrku (často nad 90%) v důsledku gradace lýkožrouta smrkového (*Ips typhographus*) při prosazování bezzásahového managementu v období let 1992 – 1996 (cca 1800 ha na straně ČR a 2 000 ha porostů v NP Bavorský les), rozpadu předcházelo zavedení bezzásahového režimu v NP Bavorský les a zásadní omezování zpracování ohnisek lýkožrouta (vzniklých z polomů 1983, 1984) od 2. pol. 80. let na straně ČR z důvodu vyhlášení NPR Modravské slatě (rozhodnutí tehdejší Správy CHKO Šumava)
- Vznik rozsáhlých holin vzniklých asanačními těžbami při tlumení gradace lýkožrouta smrkového v období let 1997 – 2003, jako nutný důsledek rozhodnutí Správy NP Šumava počátkem 90. let
- Vytvoření vhodných podmínek pro novou gradaci lýkožrouta opětovným omezením ochranných opatření proti lýkožroutovi v lesních porostech (dnes cca 42% lesních porostů v PK) a ponechání více než 140.000 m³ nezpracovaného kalamitního dříví z orkánu Kyrill (leden 2007)
- Současná kalamita lýkožrouta způsobující velkoplošný rozpad porostů 7. a 8. lesním vegetačním stupni, jejíž důsledky se velkou rychlostí rozšiřují v důsledku ignorace a bagatelizace tohoto problému
- Nesouhlas místních samospráv se současným směřováním managementu NPŠ ze strany vedení NP Šumava projevujícím se např.:
 - nesouhlasem s omezováním hospodářských aktivit zejména v oblasti lesnictví (zejm. těžby dříví)
 - obavou z ohrožení, resp. poškození lesních majetků lýkožroutem (např. město Kašperské Hory vlastní přes 5.000 ha lesů NP Šumava)
 - nesouhlasem s podřizováním veškerých aktivit zájmům ochrany přírody - omezení rozvoje obcí, které spolu s útlumem lesnictví omezuje pracovní příležitosti obyvatel a způsobuje úbytek trvale žijících obyvatel zejm. v produkčním věku a jejich stěhování z regionu
 - obavou z poklesu turistické atraktivnosti regionu v důsledku změny vzhledu krajiny (narůstající podíl „suchého lesa“ a asanačních holin) jako významného zdroje příjmů obyvatel a obcí
 - v kritice **absence konstruktivní diskuse** s vedením NP Šumava nad spornými otázkami a participace na řešení problémů
 - obavou z úbytku trvalých obyvatel obcí v důsledku ztráty sociálních jistot (zaměstnání, omezování dopravní obslužnosti atd.)
 - vzrůstajícím tlakem dotčených samospráv (obcí, krajů) na redukci velikosti NP Šumava.

Některé významné související důsledky:

- změna vodního režimu (oblast Šumavy je chráněnou oblastí přirozené akumulace vod) - významné snížení retenční schopnosti v důsledku zrychleného povrchového odtoku - v odumřelých porostech a na holinách HSKr, 100h (hodnota redukováných kumulovaných srážek za předchozích 100 hodin) již při srážkách nad 30 mm, u živého lesa až pro HSKr, 100h >50 mm, tj. pokles retenční schopnosti krajiny o 40%. Jedním z projevů je rychlý nástup povodňových stavů a povodňové škody na horních a středních úsecích toků (zejm. Otavy) v důsledku snížené retenční schopnosti lesů v NP Šumava
- zvýšení koncentrací NO_x ve vodě v důsledku mineralizace humusu
- kolísání pH vody v tocích v důsledku nárazového vymývání rašelinišť a vrchovišť v odumřelých porostech – kyselý šok pro vodní organizmy
- zvýšené nebezpečí vodní eroze a introskeletové eroze půdy na svazích

- ztížené podmínky pro obnovu nedostatečně zastoupených stinných a polostinných dřevin (jedle – původně 20%, souč. 2%; buk – původně 48%, souč. 6%) původní dřevinné skladby v důsledku ztráty ochrany horního stromového patra na holinách a v suchém lese
- velkoplošným rozpadem horských smrčín může dojít ke ztrátě cenných biotopů klíčových pro některé kriticky ohrožené druhy živočichů (např. tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*), datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*))
- zvýšené emise uhlíku („C“) zejména ve formě CO₂ v důsledku rozkladu odumřelé dřevní hmoty a humusu: ve smrkových porostech v nadmořské výšce nad 1150 m n. m. je vázáno cca 94 t C/ha v nadzemní dendromase a cca 19 t C/ha v podzemní dendromase.

Představu o vývoji hektarové zásoby uhlíku v podmínkách NP Šumava od živého lesa přes uschnutí porostu až po jeho regeneraci cca po 30 letech dává následující tabulka (sestaveno Zatloukalem, 2008):

Kategorie	Rok	Nadzemní biomasa (tC/ha)	Podzemní biomasa (tC/ha)	Nadzemní mrtvá b. (tC/ha)	Podzemní mrtvá b. (tC/ha)	F+ H horizont (tC/ha)	Celkem (tC/ha)
živý les	2000	101.5	36.7	9.4	9.6	48.1	205.1
suchý les	2030	23.6	11.9	23.0	12.0	21,2	91,7

Z uvedených údajů vyplývá, že **z 1 ha uschlého lesa se uvolní během 30 let cca 113 t C (CO₂) !**

V případě důsledného uplatňování bezzásahového managementu je **rozpadem v současné době bezprostředně ohroženo cca 40%, potenciálně však až 80% smrkových porostů NP Šumava**, tj. cca 37 - 40.000 ha lesů NP Šumava.

Závěrečné otázky k zamyšlení

- Jedná se v případě NP Šumava o dodržení principů trvale udržitelného rozvoje území, jestliže je záměrně narušována rovnováha základních pilířů ?
- Lze mluvit o trvale udržitelném rozvoji území, když přes odpor jejích obyvatel při jeho aplikaci dochází k závažným změnám ve fungování krajiny, které se významně negativně projevují i mimo území NP Šumava ?
- Lze v podmínkách současné střední Evropy na rozloze 680 km², resp. 920 km² při započítání rozlohy NP Bavorský les, ponechat zcela volný průběh přírodním procesům, za současného dodržení principů trvale udržitelného rozvoje území, zejména s ohledem na potřeby trvale žijících obyvatel ?
- Jaká je perspektiva dalšího fungování území NP Šumava v případě, že nebude nalezena rovnováha mezi zájmy ochrany přírody a sociálně-ekonomickými potřebami obyvatel NPŠ?
- Je ekonomicky dlouhodobě reálná existence NP Šumava v této velikosti, pokud jeho ekonomika bude záviset prakticky výhradně na prostředcích majících původ mimo NP Šumava – zejména ze státního rozpočtu?